

לא "הדק השחרור", הדק המעצר!

ווג כעבירה חמורה יותר. אם זו סכנה לציבור, כמעט כל התפרצות וגניבה הן סכנה לציבור. זוהי הגנה מופרזת על הרכוש. הגנה כזו צריך לייחד לגוף האדם. אחרת, המעי צר הופך מהחריג לכלל – ענישה לפני משפט והרשעה. נוסף על כך, המעצר עד תום ההליכים לוחץ על הנאשם להודות במסגרת עסקת טיעון כדי להשתחרר – גם אם הוא חף מפשע.

ההשוואה המתבקשת היא להלכת גנימאת (1995). אז דיברו על "מכת מדינה" של גניבות רכב; היום מדברים על "מכת מדינה" של גניבות חקלאיות. אז קבע בית המשפט העליון שאין לעצור עד לתום ההליכים גנבי רכב. מעניין שגם בגניבת רכב יש פוטנציאל לעימות עם בעל הרכוש ופוטנציאל למרדף משטרי מסוכן. הלכת גנימאת נחשבת לספינת דגל של העליון, שבעי קבות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו קבע שיש לכבד את חירות הנאשמים. הפסיקה החדשה היא נסיגה מצערת.

המשטרה אכן יש לדרוש לספק הגנה על החקלאים מפני הפשיעה החקלאית, אך מבית המשפט העליון יש לצפות להגנה על חירות האדם, ולא לשלילה גורפת שלה

חוששני שהתחלפו לשופט היוצרות (בלשון העם, הוא התבלבל) כשבמקום לדמות את ההחלטה על מעצר ושליית חירות האדם כלחיצה על הדק המעצר, הוא בחר בדיי מוי של "הדק השחרור" דווקא, והנחה את מאות השופטים שמתחתיו ש"היד על הדק השחרור אינה צריכה להיות קלה". על רקע החלטות שכאלה, לא פלא שלפי מחקרים אמפיריים כמעט כל בקשות המעצר מתקבלות על ידי השופטים, ללא סינון משמעותי, כחותמות גומי. מהמשי טרה יש לדרוש לספק הגנה על החקלאים, כשם שגניבות הרכב פחתו גם ללא מעצר. מבית המשפט העליון יש לצי פות להגנה על חירות האדם, ולא לשלילה גורפת שלה.

"חיים ומוות ביד הלשון". בוודאי כך לגבי חירות האדם. בהחלטה שנתן לאחרונה שופט בבית המשפט העליון, הוא בחר להרריך את השופטים בבתי המשפט השלום והמחוזי דווקא כך: "כאשר בפשיעה חקלאית עסקינן, היר על הדק השחרור אינה צריכה להיות קלה". נגד הנאשם הוגש כתב אישום המייחס לו פריצה לחווה וגניבת עופות. לפי המיוחס לו על ידי המשטרה והפר קליטות, הוא פעל עם אחרים, שחלקם נתפסו "על חם", והוא המשיך בנסיעתו וברח מהשוטרים. בית משפט הש לום קבע כי "קיימת תשתית ראייתית לכאורית למיוחס לנאשם ולנאשם נוסף, המבוססת בעיקר על האונות סתר ואיכונים", אם כי "מדובר בראיות שאינן ברף גבוה". לאחר קבלת תסקיר משירות המבחן, הורה בית המשפט על שחרורו למעצר בית מלא בפיקוח ערבים, ובהמשך התיר לו לצאת לעבודה ביום.

לפי ההצהרה המקובלת אצלנו, גם נאשם הוא בחז קת חף מפשע כל עוד לא הוכחה אשמתו מעבר לספק סביר. לכן הכלל חייב להיות שחרור, ולא מעצר. לפי חוק המעצרים, שהוא ניסיון של הכנסת מ-1996 לצמצם את השימוש המופרז במעצר, ניתן לעצור רק בהתקיים אחת משלוש עילות מוגדרות, ורק אם הלופה אחרת לא תשיג את המטרה: יסוד סביר לחשש לסיכון ביטחוני של אדם, של הציבור או של המדינה; יסוד סביר לחשש לשי בוש הליכי החקירה; או "מנימוקים מיוחדים שיירשמו" לצורך הליכי חקירה שלא ניתן לקיימם אלא במעצר. אך המשטרה, הפרקליטות ובתי המשפט מכשילים שוב ושוב את ניסיון הכנסת לרסן את תאוות המעצר.

ברוח זו הגישה הפרקליטות ערר על החלטת השלום. המחוזי קיבל את הערר, ובמקום חלופת המעצר שקבע השלום, שלח את הנאשם למעצר עד תום ההליכים. הנאי שם הגיש לעליון בקשה להשתחרר – ונדחה. במקום להי דגיש את חזקת החפות, בחר העליון לקבוע שמתקיימת סכנה לביטחון הציבור, משום שמדובר בגניבה חקלאית, שיוצרת פוטנציאל של עימות בין החקלאי לבין הגנב ואף פוטנציאל של התפתחות מרדף מסוכן של שוטרים אחר הגנב הנמלט.

אלא שאם הפוטנציאל מתממש, ממילא המעשה יס

פרופ' בוועז סנג'רו הוא ראש המכון לביטחון במשפט הפילי, מלמד במכללה האקדמית ספיר ובמכללה האקדמית גליל מערבי